

Õppeaine nimetus: Ajalugu

II KOOLIASTME PÄDEVUSED

Õpilane:

1. teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.
2. teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.
3. kasutab ajaloomõisteid kontekstis.
4. teab näiteid kodukoha minevikust.
5. teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.
6. mõistab, kuidas kujunes inimasustus.
7. mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.
8. oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.
9. teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.
10. teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.
11. teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.
12. teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.
13. tärkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.
14. teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.

15. teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

VALDKONNAPÄDEVUSED II KOOLIASTMES

Õpilane:

1. tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
2. austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlikke väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
3. valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu;
4. väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
5. aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
6. tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi.

TEEMAD (kooliastmes)	TEEMAD (klasside kaupa)	ÕPITULEMUS
	5. klass	

AJAARVAMINE AJALOOALLIKAD AJALOOPERIOODID AJALOO TALLETAMINE MUINASAEG EESTIS MUISTNE VABADUSVÕITLUS VANA-LIIVIMAA LIIVI SÕDA JA PÕHJASÕDA ROOTSI AEG TALURAHVA ELU MÕISAELU VEENE AEG RAHVUSLIK ÄRKAMISAEG EESTI ISESEISVUMINE EESTI VABARIIK NÕUKOGUDE EESTI EESTI TAASISESEISVUMINE		Dokument on koostatud 2024. aastal aineõpetaja poolt. 1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: e.Kr., p.Kr, sajand, aastatuhat jt; 2) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid; 3) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust; 4) kasutab perekonnaloos uurimisel eritüübilisi allikaid; 5) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut; 6) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid; 7) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; 8) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; 9) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; 10) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust;
---	--	--

		11) nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid; 12) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi; 13) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat; 14) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu; 15) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas; 18) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; 19) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised; 20) toob näiteid ravivõtete ja tervishoiu kohta eri aegadel; 21) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus.
	6. Klass	
AJAARVAMINE AJALOOPERIOODID AJALOOALLIKAD		1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: e.Kr., p.Kr, sajand, aastatuhat jt; 2) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust;

INIMKONNA TEKE JA ARENG VANIMAD TSIVILISATSIOONID MESOPOTAAMIAS VANA-EGIPTUS LÄHIS-IDA KULTUURID VANA-KREEKA VANA-ROOMA		3) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut; 4) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust; 5) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi; 6) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos; 7) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; 8) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; 9) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi; 10) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat; 11) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu; 12) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas;
--	--	---

		13) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust; toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised; 14) toob näiteid ravivõtete ja tervishoiu kohta eri aegadel; 15) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus.
--	--	---

III KOOLIASTME PÄDEVUSED

Õpilane:

- 1) eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
- 2) mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
- 3) seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
- 4) mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
- 5) mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
- 6) analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
- 7) mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
- 8) mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.

- 9) analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
- 10) mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
- 11) mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
- 12) kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
- 13) eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
- 14) analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
- 15) analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
- 16) mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

VALDKONNAPÄDEVUSED III KOOLIASTMES

Õpilane:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlikke väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu;

- 5) väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 6) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 7) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 8) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

TEEMAD (kooliastmes)	TEEMAD (klasside kaupa)	ÕPITULEMUS
	7. klass	
AJALOO PERIODISEERIMINE KESKAJA PERIODISEERIMINE JA PERIOODIDE ÜLDISELOOMUSTUS GERMAANLASTE RIIGID, FRANGI RIIK KATOLIKU KIRIK, USK JA KULTUUR FEODAALKORD, SEISUSLIK ÜHISKOND (VAIMULIKE, AADLIKE JA TALURAHVA ELU) HARIDUS JA TEADUS KESKAJAL TSENTRALISEERITUD RIIKIDE TEKE, KESKAEGSED RIIGID INGLISMAA, PRANTSUSMAA, SAKSA-ROOMA KEISRIRIIK BÜTSANTS		1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode; 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 6) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;

ISLAMI USK JA ARAABLASED VIAIKINGID VANA-VENE RIIK RISTISÕJAD KESKAEGNE LINNAELU JA KAUBANDUS EESTI MUINASAEG JA MUISTNE VABADUSVÕITLUS ELU VANA-LIIVIMAAL, LIIVI SÕDA RENESSANS JA HUMANISM REFORMATSIOON JA VASTUREFORMATSIOON SUURED MAADEAVASTUSED		7) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi; 8) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas; 9) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi; 10) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 11) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; 12) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 13) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel; 14) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
--	--	---

		15) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; 16) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval; 17) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga; 18) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist; 19) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 20) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 21) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; 22) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
--	--	--

Dokument on koostatud 2024. aastal aineõpetaja poolt.

		23) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 24) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega
--	--	---

	8. klass	
AJALOO PERIODISEERIMINE UUSAJA PERIODISEERIMINE JA PERIOODIDE ÜLDISELOOMUSTUS VARAUUSAEGNE ÜHISKOND JA RIIGIKORRALDUS (ABSOLUTISM, VABARIIK JA PARLAMENTAARNE MONARHIA) ABSOLUTISTLIK PRANTSUSMAA PARLAMENTAARNE INGLISMAA TEADUSREVOLUTSIOON USUSÕJAD BAROKI- JA KLASSITSISMIAJASTU KULTUUR VALGUSTUS JA VALGUSTATUD ABSOLUTISM PRANTSUSE REVOLUTSIOON NAPOLEONI SÕJAD		1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode; 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis; 7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; 8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu; 9) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;

POLIITILISED IDEOLOOGIAD – NATSIONALISM, LIBERALISM, KONSERVATISM, SOTSIALISM EESTI ROOTSI RIIGI KOOSSEISU PÕHJASÕDA EESTI VENE RIIGI KOOSSEISUS USA ISESEISVUMINE JA KODUSÕDA EESTI TALURAHVA ELU PÄRISORJUSEST VABANEMINE JA RAHVUSLIK ÄRKAMISAEG TÖÖSTUSREVOLUTSIOON KOLONIALISM JA IMPERIALISM SAKSA RIIGI TEKE ESIMENE MAAILMASÕDA EESTI ISESEISVUMINE	10) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas; 11) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi; 12) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist; 13) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 14) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani; 15) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; 16) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 17) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;
--	---

		18) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; 19) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; 20) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval; 21) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval; 22) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda; 23) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga; 24) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
--	--	--

		25) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 26) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 27) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; 28) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; 29) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 30) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega
	9. klass	
AJALOO PERIODISEERIMINE LÄHIAJALOO MÕISTE VERSAILLES KONVERENTS EESTI VABADUSSÕDA		1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode; 2) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;

EESTI VABARIIK 1918-1940 DEMOKRAATLIKUD RIIGID KAHE SÕJA VAHEL: WEIMARI VABARIIK, USA, SUURBRITANNIA, PRANTSUSMAA MITTEDEMOKRAATLIKUD RIIGID KAHE SÕJA VAHEL: NSVL, NATSI-SAKSAMAA, ITAALIA ÜLEMAAILMNE MAJANDUSKRIIS RAHVUSVAHELISED SUHTED 1930. AASTATEL TEINE MAAILMASÕDA TEINE MAAILMASÕDA JA EESTI KÜLM SÕDA DEMOKRAATLIKUD RIIGID KÜLMA SÕJA PERIOODIL: USA JA SLV MITTEDEMOKRAATLIKUD RIIGID KÜLMA SÕJA PERIOODIL: NSVL, IDA-EUROOPA, ENSV	3) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 4) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 5) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis; 6) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; 7) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos; 8) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi; 9) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi; 10) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist; 11) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
--	---

KOLMANDA MAAILMA MITTEÜHINEMISLIIKUMINE JA ISESEISVUMINE NSVL LAGUNEMINE EESTI TAASISESEISVUMINE TEADUSE, TEHNIKA JA KULTUURI ARENG 20. SAJANDIL (PEAMISELT PÄRAST TEIST MAAILMASÕDA)		12) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani; 13) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel; 14) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; 15) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 16) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel; 17) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; 18) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
---	--	--

		19) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval; 20) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval; 21) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda; 22) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga; 23) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 24) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 25) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
--	--	--

		26) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; 27) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega
--	--	---